

В. Я. Цимбалюк

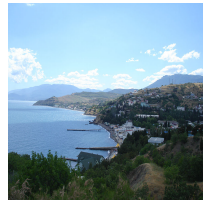
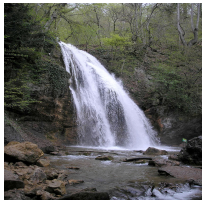
Малоріченське

МАЛОРИЧЕНСЬКЕ (до 1945 – Кучук-Узень) – село Алуштинської міськради Автономної Республіки Крим. Малорічен. сільс. раді підпорядк. села Генеральське, Рибаче та Сонячногірське. М. знаходиться на Південному березі Криму, в оточенні гірських схилів Ашага-Бурун, Мангана, Мрахасин-Хи-ри, Сарайчихлар, pobl. гірських масивів Демерджі-яйла, Карабі-Яйла та Тирке-яйла, у долині гірської р. Кучук-Узень (у Генеральському та Сонячногірському – Улу-Узень, у Рибачому – Алачук і Андус; бас. Чорного моря), за 70 км від Сімферополя, за 60 км від м. Ялта, за 26 км від Алушти, за 56 км від м. Судак та за 110 км від м. Феодосія. На тер. Сонячногір. лісництва Алуштин. ліс. господарства – заг.-держ. значення Хапхальський заказник (створ. 1974, гідрол., 250 га; на його тер. – найповноводніший крим. водоспад Джур-Джур і печера Джур-Джур), пам'ятки природи Каратау (1999, ботан., 100 га) та Солдатська (1975, геол., карст. порожнина протяжністю понад 2 тис. м і глиб. 500 м). У М. та Сонячногірському – пам'ятки природи ПАК (1972, гідрол., 60 га, довж. 2 км) і Ділянка мор. узбережжя (1989, геол., 5 га). Пл. М. 6 км². За переписом насел. 2001, у Малорічен. сільс. раді проживали 3725 осіб, з них у М. – 1251 особа (росіян – 85,45 %, українців – 7,83 %, крим. татар – 6,39 %, молдован – 1 %, вірмен – 1 %). 2014 у М. мешкали 1313 осіб. Через село вздовж моря проходить автошлях Алушта–Судак–Феодосія. На тер. Малорічен. сільс. ради знайдено кремінні знаряддя доби неоліту, досліджено залишки могильника таврів, 5-ти середньовіч. поселень та монастиря, в якому, за переказами, зупинявся Андрій Первозваний. У 9–10 ст. довколишні землі заселили візантійці. У 13 ст. тут з'явилися монголо-татари, у 14 ст. – ґенуезці. 1475–1774 – під владою Осман., від 1774 – Рос. імперій. Здавна на тер. сучас. М., Генеральського та Сонячногірського існували грец. поселення Мікропотамос, Мегапотамос і Ксеропотамос, які крим. татари перейменували на Кучук-Узень, Улу-Узень і Куру-Узень (у перекладі відповідно з грец. і кримськотатар. мов означають Мала Річка, Велика Річка та Суха Річка). Давню історію має й с. Рибаче (до 1945 – Туак), яке раніше також населяли переважно греки, а потім – крим. татари. 1778 рос. влада переселила з Кучук-Узеня у Причорномор'я 126 греків. У наступ. році вихідці з Кучук-Узеня, Улу-Узеня, Демерджі (нині с. Лучисте Алуштин. міськради) та ін. довколиш. грец. поселень заснували с. Костянтинопіль (нині Великоновосілків. р-ну Донец. обл.). 1784–96 – село Таврій. обл.; 1796–1802 – Новорос., 1802–1921 – Таврій. губ.; 1784–96, 1802–38 – Сімфероп., 1796–1802 – Акмечет., 1838–1921 – Ялтин. пов.; 1802–29 – Аргін., 1829–92 – Алуштин. волостей. 1892–1920 – центр Кучук-Узен.

волості. 1805 у Кучук-Узені було 27 дворів, проживали 106 осіб, 1864 – відповідно 43 і 268, 1886 – 76 і 433 (в усіх зазначених роках – переважно крим. татари). 1833–1920 кучук-узен. землі належали поміщикам Княжевичам. У їхньому маєтку з місц. винограду щорічно виробляли понад 7 тис. відер вина, яке продавали у найбільших містах Рос. імперії та експортували. 1895 відкрито земську школу, на поч. 1910-х рр. – мектебу. За Всерос. переписом 1897, мешкали 870 осіб, з них 837 крим. татар. Під час воєн. дій наприкінці 1910-х рр. влада неодноразово змінювалася, у листопаді 1920 остаточно встановлено більшовицьку. 1920–54 – у складі РФ, відтоді – України; 1921–45 – Крим. АРСР, 1945–91 – Крим. обл., від 1991 – АР Крим (1991–98 – Респ. Крим); 1921–22, 1924–28 – Ялтин., 1928–30 – Карасубазар., 1922–24, 1930–65 – Алуштин. (у 1930-х рр. – нац. татарський) р-нів; від 1965 – Алуштин. міськради. 1926 мешкали 1453 (1381 крим. татарин, 67 росіян і 5 українців), 1939 – 1355 осіб. Жит. чинили опір проведенню примус. колективізації. Згодом зазнали сталін. репресій. 1927 під час землетрусу пошкоджено багато будинків. Від 5 листопада 1941 до 15 квітня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. У серпні 1944 усіх крим. татар депортували, а у наступ. місяці сюди переселили значну кількість сімей з Воронеж. обл. і Краснодар. краю РФ, на поч. 1950-х рр. – із різних областей України. 1957 на базі одного з колгоспів утвор. радгосп «Малоріченський» (від 1958 є структур. підрозділом Нац. вироб.-аграр. об'єдн. «Масандра», від 2006 – держ. підприємство), який спеціалізувався на виноградарстві, тютюнництві та вирощуванні фруктів і овочів. До 1960 до нього приєднали ще 2 господарства. 1969 радгосп. винозавод виробив 205 тис. декалітрів виноматеріалів для вин «Кокур десертний Сурож», «Мадера кримська», «Мускат білий південнобережний», «Портвейн червоний південнобережний» та ін. Нині держ. підприємство «Малоріченське» має понад 470 га виноградників (сорти винограду: столові – Грочанка, Італія, Кардинал, Молдова, Шабаш; тех. – Альбільо, Бастардо Магарацький, Вердильо, Каберне Савіньон, Кокур білий, Мускат білий, Мускат рожевий, Піно-Грі, Сапераві, Серсіаль). Малорічен. вина: столові напівсолодкі – «Бастардо Каллістон» (срібна медаль), «Каберне Каллістон» (золота і срібна), «Кокур Каллістон» (золота і срібна), «Сапераві Каллістон» (золота); столове сухе – «Сапераві сортове» (2 срібні); десертні – «Бастардо Масандра» (4 золоті), «Каберне Катерини десертне» (3 золоті), «Сьоме небо князя Голіцина» (6 золотих); міцні – «Марсала Малоріченська» (5 золотих, 2 срібні), «Марсала Сонячна» (1 золота, 3 срібні), «Портвейн Малоріченський» (3 золоті, 5 сріб.); лікерне – «Нектар Масандри». За Всесоюз. переписом 1989, тут проживали 1280 осіб. У березні 2014 М. у складі АР Крим. анексовано РФ. У М. – заг.-осв. школа, дитсадок; лікар. амбулаторія. На чорномор. узбережжі – низка пансіонатів, баз відпочинку, дит. таборів, автокемпінгів тощо. У Рибачому є маяк. 2007 митрополит Київський і всієї України Володимир (Сабодан) освятив храм-маяк св. Миколи Мірлікійського (вис. 65 м, зведений на 50-метр. скелі; автор проекту – А. Гайдамака), а 2009 у його цокол. частині відкрито Музей катастроф на водах (побл. нього на вулиці – якорі кораблів, що потонули; автор проекту – Б. Дєдов), які нині складають мемор. комплекс «Пам'яті загиблих на водах». Серед видат. уродженців М. – танцюрист, хореограф, засл. діяч мистецтв України А. Джемільов (2013 встановлено пам'ят. знак). Із селом пов'язані

життя нар. арт. України, переможниці 8-го міжнар. конкурсу «Нова хвиля» та 62-го пісен. конкурсу «Євробачення» Джамали; учасника 2-ї світової війни, повного кавалера ордена Слави О. Діжі. У 1890-х рр. у складі Крим. філоксер. комісії на місц. виноградниках працював письменник, громад.-культур. діяч М. Коцюбинський.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Малоріченське / В. Я. Цимбалюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-65861>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).